

Universiteit
Leiden
The Netherlands

De 'Bataafsche Flotille', 1804
Enthoven, V.

Citation

Enthoven, V. (2019). De 'Bataafsche Flotille', 1804. *Tijdschrift Voor Zeegechiedenis*, 38(1), 72-74. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4306318>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4306318>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Anekdote

De 'Bataafsche Flotille', 1804

Recent doken in Bretagne twee schilderijen op van de Middelburgse zeeschilder Engel Hoogerheyden (1740–1807), die hij maakte in samenwerking met Jacob Schwartzzenbach (1763–1805) uit Veere.¹ De panelen van 32×45 cm zijn afbeeldingen van de Bataafse flottielje in Vlissingen in 1804. Een opmerkelijke, maar weinig bekende episode uit de Nederlandse maritieme geschiedenis.

Na de Vrede van Amiens (1802–1803) vatte Napoleon Bonaparte het plan

De Secrete Macht in de haven van Vlissingen. Olieverf op paneel door Engel Hoogerheyden en Jacob Schwartzzenbach, gedateerd 1804. BERGEN (NH), KUNSTHANDEL ROB KATTENBURG.

1 R. Kattenburg, *Two Rare and Historically Important Paintings by Engel Hoogerheyden*

(1740–1809) *Considered the Best in his Oeuvre* (Bergen 2019).

op om het Verenigd Koninkrijk binnen te vallen. De Bataafse Republiek, vazalstaat van Frankrijk, diende, naast een expeditieleger van 25.000 man en 2.500 paarden, ook enkele oorlogsschepen en honderden landingsvaartuigen te leveren. In de loop van 1804 verzamelden zich in de haven van Vlissingen 54 kanonneerschoeners, 216 kanonneerboden en 108 transportschepen. Commandant van deze ‘Secrete Magt’ van 378 schepen was viceadmiraal Carel Hendrik graaf VerHuell. Zijn opdracht was om de scheepjes door het Kanaal naar kamp Ambleteuse bij Boulogne te brengen. Tussen maart 1804 en maart 1805 werd in groepjes naar Oostende gevaren en van daar naar Ambleteuse, waar de invasiemacht zich verzamelde. Op 18 juli 1805, bij het rondenvan Cap Gris Nez, raakte VerHuell met 33 kanonneerschoeners en vier grote pramen in gevecht met de Royal Navy. Ondanks het verschil in sterkte – 900 Britse kanons tegen 180 Nederlandse – wist VerHuell tegen de avond veilig Ambleteuse te bereiken. Even was VerHuell een nationale held. De invasie werd in september afgeblazen, maar pas in 1809 keerde de Secrete Magt terug.²

De Bataafse flottielje vormt een belangrijk thema in het oeuvre van Hoogerheyden. Het Scheepvaartmuseum bezit een olieverfschilderij van het bemannen van de Secrete Magt in de haven van Vlissingen. Daarnaast behoren twee grisailles of grauwschilderingen tot de collectie van het Rijksmuseum; het ene

De vloot op de rede van Vlissingen, gereed om te vertrekken naar Boulogne. Olieverf op paneel door Engel Hoogerheyden en Jacob Schwartzenbach, gedateerd 1804. BERGEN (NH), KUNSTHANDEL ROBKATTENBURG.

2 V. Enthoven, R. Daalder en P. Blom, *Een Zeeuwse zeeschilder. Engel Hoogerheyden,*

1740-1807 (Vlissingen 2007) 77.

stelt eveneens het bemannen van de schepen voor, de ander het uitvaren uit de haven van Vlissingen.³ De nieuw opgedoken werken hebben dezelfde voorstelling als het olieverfschilderij en de grisailles, maar verschillen op details.

Op de eerste voorstelling is de haven van Vlissingen afgebeeld, vol schepen. Geheel links ligt een onttakeld fregat. Een fregat aan de overkant droogt de zeilen. De geschutpoorten staan open en de kanons zijn naar voren gerold. Het schip voert een Franse wimpel. Aan dezelfde kade liggen de kanonneerschoeners, twee aan twee. Ook deze schepen drogen de zeilen. Rechts liggen de kanonneerboten, met de masten strak in het gelid. De zware vuurmonden op de voorplechten steken dreigend naar voren. Op de kade is het een drukte van belang. Die figuren zijn hoogstwaarschijnlijk van de hand van Schwartzbach, die bekend is als portretschilder. Samen zorgden de kunstenaars voor een mooi contrast tussen de rechte masten van de schepen en de levendige voorgrond. We zien in het midden een groepje soldaten, maar ook scheepstimmerlieden met hun gereedschap, een koets en paarden. Links staat een deftig paar. De wijzende heer zou de opdrachtgever kunnen zijn, en dan denk je al gauw aan VerHuell, de commandant van de afgebeelde flottielje. Zijn kostuum pleit echter tegen deze identificatie: hij draagt een steek met een rode pluim. In werkelijkheid had een marineofficier geen pluim op zijn steek: die zou op zee te veel wind vangen en wegwaaien. Op het schilderij van Het Scheepvaartmuseum ontbreekt bij de wijzende heer de pluim op de steek. Mogelijk dat daar dus wel sprake is van VerHuell.

Het tweede schilderij is het vervolg op het eerste. We zien een deel van de flottielje op de rede van Vlissingen liggen, klaar om het 'perfide Albion' een lesje te leren. De schepen liggen dicht bij elkaar, keurig op een rij: onwaarschijnlijk maar wel imposant. Tussen de masten door is net nog net iets van de stad te zien. De grote vaartuigen zijn kanonneerschoeners, de kleinere, met zijwaarden, kanonneerboten. De schoener in het midden met de Nederlandse vlag aan de grote mast is het schip van eskadercommandant VerHuell.

De Bataafse flottielje heeft weinig concrete resultaten weten te behalen, afgezien van het gevecht bij Cap Gris Nez. Deze twee schilderijen laten echter wel zien hoe indrukwekkend het begin van de expeditie was, althans in de ogen van twee lokale kunstenaars en hun opdrachtgever(s). Hoogerheyden en Schwartzbach hebben zich beiden overtroffen met deze pendanten. Het zou mooi zijn als ze een plaats krijgen in de buurt waar ze zijn ontstaan, bij voorkeur in het Zeeuws maritiem muZEEum in Vlissingen.

VICTOR ENTHOVEN

3 Het Scheepvaartmuseum nr. A.0074(02); Rijksmuseum nr. SK-A-2405 en nr. SK-A-2406.